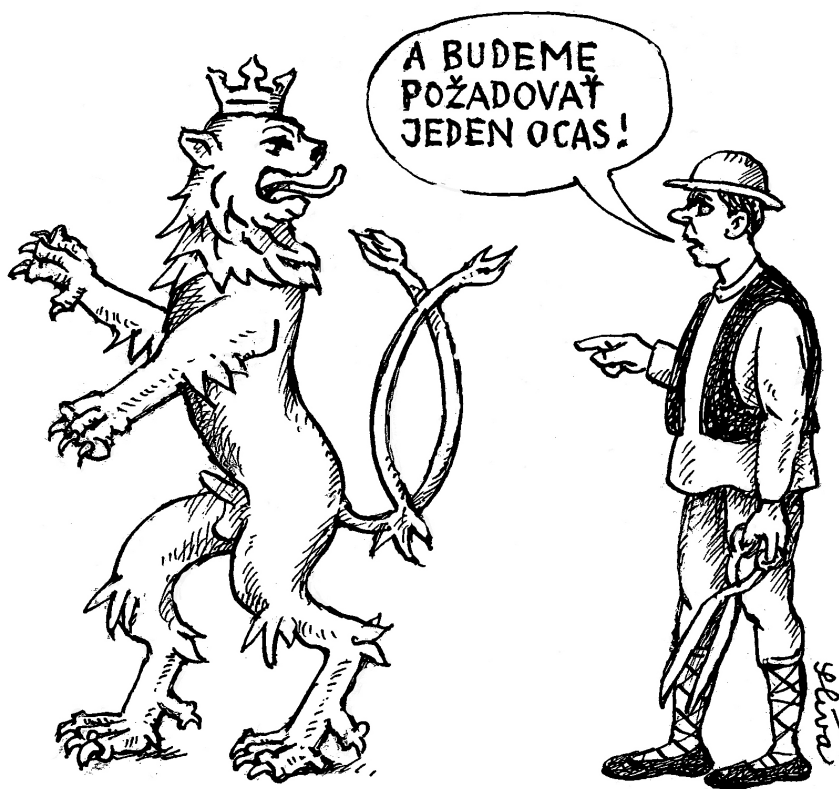


# 1992



# SBOHEM, SLOVENSKO!

Mnozí slovenští politici stále hlasitěji mluvili o osamostatnění Slovenska. Jakmile se pokusili někteří realisticky smýšlející lidé o nějakou dohodu o soužití, národovci ji okamžitě potopili. Když na Slovensku zvítězilo v červnu ve volbách Hnutí za demokratické Slovensko (HZSD), jeho vůdce Vladimír Mečiar začal vyjednávat s předsedou české ODS Václavem Klausem o budoucnosti. Slováci by měli nejraději „Slovensko s českou pojišťovnou“. Nezbylo nic jiného, než se domluvit na rozdělení federace – třebaže do poslední chvíle nebylo jasné, jestli tomu někdo nezabrání obstrukcemi.

Ve 24.00 hodin 31. prosince přestalo Československo existovat – rozdělilo se na Českou republiku a Slovenskou republiku.

Na protest proti slovenským separatistickým tendencím se v létě vzdal Václav Havel úřadu prezidenta Československé republiky. Alexandr Dubček, symbol srpna 1968 a předseda Federálního shromáždění, s nímž Mečiar počítal jako se slovenským prezidentem, v listopadu zemřel na následky zranění utržených při automobilové nehodě.

Ve Spojených státech porazil demokrat Bill Clinton v boji o prezidentský úřad republikána George Bushe staršího. Ve Velké Británii

si upevnil postavení premiéra konzervativce John Major. Na Balkáně pokračoval rozpad Jugoslávie – v dubnu byla mezinárodně uznána samostatnost Bosny a Hercegoviny. Součástí Jugoslávie zůstaly pouze Srbsko a Černá hora.

## Krise federace pokračuje

29. 2. 1992

Vážený pane doktore!

Tady nevypadá situace také příliš růžově. Stále víc a víc se politikaří – jistě to znáte. Myslím, že je to normální zjev v každé demokracii, jenže u nás má dva nezvyklé rysy. Za prvé v mnoha ohledech neexistují právní pravidla hry i zažitá pravidla etická. A za druhé pro nás to je tak něco nového, že nás to neustále překvapuje, vyvádí z míry a leckdy nejsme schopni se v tom nejen orientovat, ale mnozí lidé, odkojení jinou mentalitou starého režimu, v tom vidí popředí toho nového. Což je zvláště patrné ze stránek Rudého práva.

Stěžoval si mně kamarád Petr Jakeš-nepříbuzný (myšleno nepříbuzný Milouše Jakeše, bývalého generálního tajemníka KSČ), geochemik, který dělá už poněkolkáté v Houstonu v Lunárním a planetárním institutu, že všude vyplouvá na povrch špína a speciálně před prezidentskými volbami. Myslím, že tohle je zřejmě věc charakteristická pro všechno lidstvo. Touha po moci a po tom mít se dobře lidi vždycky spojovala, byť si před tím třeba šli po krku. A po každé revoluci se nakonec lidi vždycky setřásli znovu tak, že malá část vyplavala nahoru, kdežto velká část zůstala dole. Obvykle velké ideály brzy uplavaly, některým lidem začalo jít o moc a to byl začátek nových špinavostí, zárodek nových budoucích zvrátů. Jinak to asi nejde.

\* \* \*

Znovu se rozvíříuje aféra, podle níž slovenský expremiér Vladimír Mečiar, šéf tamní nejpopulárnější politické strany Hnutí za demokratické Slovensko (HZDS), byl jako agent Státní bezpečnosti „Doktor“ nasazen na Alexandra Dubčeka. Dubček to samozřejmě popřel, protože na Slovensku se spolupráce dnešních politiků s StB toleruje. MF Dnes o tom přetiskla článek ze Slovenského denníku (patří opozičnímu KDĽ). Píše

se tam o tom, jak Mečiar po jmenování ministrem vnitra byl v Trnavě za svými estébáky, aby se domluvil, že ho neprozradí, atd.

Když jsem vloni dělal rozhovor s poslanci Federálního shromáždění (FS) Petrem Tomanem a Janem Vidímem o lustracích, řekli, že v bratislavském svazku StB je několik stránek vytrženo a že ne všechna jména se jim podařilo rekonstruovat. Už tehdy podezřívali Mečiara. Jména z vytržených stránek z knihy z Banské Bystrice zjistili snad všechna. Před několika dny otiskla MFD rozhovor s jedním bývalým důstojníkem Veřejné bezpečnosti o tom, jak se Mečiar v osmdesátých letech kamarádil s estébáky a jak se snažil dostat zpátky do Komunistické strany Slovenska (KSS), aby mohl být ředitelem nějakého podniku.

Federace se dostává stále do větší krize. Hlasy KDH odmítlo předsednictvo SNR návrh na smlouvu pracně dojednanou mezi komisí ČNR–SNR. V Čechách stále sílí odpor vůči Slovákům, zvláště když si přečteme prohlášení Jána Čarnogurského, že se Slovensko nemůže odtrhnout, protože by nemohlo samo financovat Gabčíkovo, fabriku na hliník a jiné velké projekty.

\* \* \*

Scénář prohlášení po všech jednáních ČNR–SNR už má svou tradici. Nejdřív usmívající se Dagmar Burešová a František Mikloško, předsedové obou orgánů, slavnostně oznámí, že se „vlastně“ právě teď dohodli. Potom vystoupí první místopředseda ČNR Jan Kalvoda (ODA), který to zpochybní, a dodá, že se Slováci se jednat nedá. Načež jeho partner Ivan Čarnogurský sdělí, že zvítězilo slovenské pojetí, případně po návratu do Bratislavy – a po „tlačence“, kterou tam obdržel – oznámí, že všechno je jinak, a i když jednání bylo přínosné, musí se zase od začátku.

Na druhé straně je otázka, jestli tohle všechno není předvolební taktika některých slovenských politiků.

\* \* \*

Před týdnem zablokovali Slováci FS při jednání o třech nových hlavách ústavy. Kdyby byly přijaty, měli jsme výhybku pro případ nějaké ústavní krize. Je totiž možné, že po volbách budou ve FS rozložené síly tak, že česká a slovenská levice dokážou zablokovat jmenování pravicové

federální vlády. Prezident však nemá pravomoc ani rozpustit FS a vypsat nové volby, ani jmenovat vládu úřednickou. Byla by to patová situace, která by mohla vést k neústavnímu rozpadu Československa.

Ovšem je možná také jiná alternativa. Vyhraje-li na Slovensku Mečiar, o čemž nikdo nepochybuje, byť popularita jeho HZDS pomaloučku klesá, není vyloučeno, že vznikne konstelace, kdy jediným východiskem z možné krize bude jeho jmenování předsedou federální vlády. Tomu člověku jde o moc, ne o splnění nějakých předvolebních slibů. A pak by bylo možné, že nebude většího federalisty, než je on, a všechno, co slovenská klika ve FS a ve SNR dosud odmítala, se stane vládním programem a všude hladce projde.

Tady v Čechách hrozí, že se levice reprezentovaná komunisty a sociálními demokraty spojí do volební koalice. V tom případě by podle průzkumů veřejného mínění měla skoro tolik hlasů jako ODS. Snahy o spojení ODS–ODA–KAN (Klub angažovaných nestraníků) zatím ztroskotávaly, není vyloučeno, že tohle „rudé riziko“ je nakonec dá dohromady.

Čechů, kteří říkají „už aby se Slováci odtrhli a šli na Balkán“, přibývá. Jistě, ani pro nás by to nebylo snadné, ale zbavili bychom se jednoho balvanu, který brání zákonodárnému úsilí a brzy taky ekonomické reformě.

Nedávno jsem slyšel, že podle jednoho německého politologa by si měl Západ zvyknout, že na balkanizujícím se Východě mohou vznikat osvícené vojenské diktatury jako přechodná forma od socialismu ke kapitalismu. Předminulý týden tady byl Mirek Štětina, geolog, který se už v minulosti dal na psaní a teď je v bývalém SSSR jako zpravodaj Lidových novin. Prý se něco takového dá čekat ve Sdružení nezávislých států (SNS) anebo aspoň v Rusku a několika dalších republikách. Ostatně, je to pár týdnů, co na to bývalý sovětský ministr zahraničí Edvard Ševarnadze upozorňoval. Pokud by takový režim garantoval zabezpečení jaderných zbraní, myslím, že by byl nejen přijatelný, ale i vítaný pro Američany.

## Nečekaný problém: Koho volit?

15. 7. 1992

Začínám ještě situací před volbami, kdy se politická scéna zamíchala způsobem, jaký nikdo nečekal. Slovenští sociální demokrati chtěli

jít do voleb v koalici s pohrobkem tamních komunistů. Věčný váhal Dubček, kterého na Slovensku uctívají jako modlu roku 1968, měl původně namířeno do Mečiarova HZDS. Ale zřejmě mu začaly být proti mysli Mečiarovy příliš národní tendence, které by mohly vyústit až k rozbití republiky, možná v tom hrálo i role podezření, že ho na něj pod pseudonymem „Doktor“ nasadila StB – prostě Dubček otočil své kormidlo k sociálním demokratům. Přijali ho s otevřenou náručí, protože se předpokládá, že jeho jméno přitáhne aspoň 10 % voličů, a tak se sociální demokracie rozloučila se Stranou demokratické levice (SDL), což je bývalá KSS a do voleb půjde pod vlastním praporem.

Zajímavě reagoval prezident Havel. Podle jeho názoru by to mohlo posílit tendence proti separatismu na Slovensku. Mečiar prohlásil, že až HZDS zvítězí, vyhlásí samostatnost a prezidentem udělá Dubčeka. Doufám, že to je předvolební trik.

\* \* \*

Třebaže Václav Klaus prohlašoval, že ODS se před volbami nedá s nikým do koalice, začal se dohadovat s Bendovými křesťany na poslaneckých křeslech. Václav Benda by sám nikdy jako poslanec neprošel, protože jeho Křesťansko-demokratická strana (KDS) čítá pár tisíc lidí.

Začíná být problém koho volit. Nezřetelné a stále váhající Občanské hnutí? To nejde! I když tam mám kamarády, tak kvůli Rychetskému, Burešové a dalším jim hlas dát nemůžu. Tuhle jsem o tom mluvil s několika kolegy. Uvažovali jsme o ODA, která má jasný program, ale současně nevyžaduje stranickou disciplínu jako ODS a nechává své politiky myslet vlastní hlavou. Volebními lídry tam jsou Vladimír Dlouhý pro Federální shromáždění a předseda strany Jan Kalvoda pro Českou národní radu. ODS však zřejmě v Česku získá nejvíc hlasů, protože ji vede „tahoun“ ekonomické reformy Klaus.

Pod patronací Václava Havla, i když on sám to oficiálně nepřipouští, vznikla na poslední chvíli strana Demokraté 92. Založili ji Rudolf Battěk, Michal Kocáb a spousta dalších málo známých lidí. Jenže to je malér. Takováhle stranička, která se dosud nijak neprofilovala, může vnést do mysli lidí zmatek a vzít hlasy pravicovým stranám, které by to potřebovaly.

\* \* \*

Ve Slovenské národní radě (SNR) se před měsícem pokusilo několik poslanců prosadit prohlášení o svrchovanosti Slovenska. Premiér SR Ján Čarnogurský to označil za kriminální čin a řekl, že pokud se něco takového v Bratislavě přijme, pak jeho vláda odejde, protože nebude schopna takové usnesení realizovat. Nakonec většina poslanců zasedání opustila a zbývající, kteří už nebyli usnášeníschopní, zapěli „hymnickú pieseň“ Hej Slováci.

Kalvoda to označil za „obvyklý slovenský folklór“. Představitelé ČNR říkají, že pokud by to slovenská politická reprezentace přijala, byl by to první krok k rozbití Československa.

Je zajímavé, že Klaus na Mečiara vůbec neútočí. Zřejmě si k sobě nechťejí navzájem přehradit cestu. Předpokládá se, že v Česku zvítězí pravice v čele s ODS, zatímco na Slovensku HZDS soudruha Mečiara. Což se považuje za náznak možné povolební vládní koalice. Klaus má totiž za ženu Slovenku.

Na druhé straně napsal před časem poslanec Miroslav Macek, místopředseda ODS, že pro ně je v budoucí vládě přijatelná jakákoli strana, která bude souhlasit s federací a s pokračováním ekonomické reformy stejným tempem jako dosud. Jenže Mečiar mluví o konfederaci a o sociálně tržním státě. Jeden můj kamarád, poslanec za ODS, mi ale říkal, že tohle považují za předvolební sliby, na které Mečiar zapomene, jakmile vyhraje Slovensku volby.

Ve volbách začátkem června v českých zemích zvítězila ODS spolu s dalšími pravicovými stranami, na Slovensku HZDS. Nic nečekaného.

\* \* \*

Vynořila se další aféra. Český premiér Pithart zveřejnil, že dostal zprávu od Federální bezpečnostní informační služby (FBIS), podle níž 262 členů Českého syndikátu novinářů bylo agenty StB. A že seznam uložil do trezoru, případně ho dá ministrům k nahlédnutí, aby nedávali interview bývalým agentům. Vzápětí v televizi prohlásil, že seznam asi z ruky nedá, protože je bezcenný – nejsou tam redakce, kde dnes ti lidé pracují, a polovina aktivních žurnalistů není v Syndikátu, takže se to o nich neví.

Já a moji kamarádi to považujeme za výhrůžku vlády novinářům. Nepochybujeme o tom, že mezi námi agenti jsou, dokonce i v naší redakci. Ale před čtyřmi měsíci jsme požádali o lustraci vedení redakce, dodnes

*„Je zajímavé, že Klaus na Mečiara vůbec neútočí. Zřejmě si k sobě nechtějí navzájem přehradit cestu. Předpokládá se, že v Česku zvítězí pravice v čele s ODS, zatímco na Slovensku HZDS soudruha Mečiara.“ (předvolební plakáty 1992)*



nepřišly odpovědi, které podle zákona mají být hotové do 60 dnů. A především – takové zjišťování považuji na normální práci FBIS a s jeho výsledky se nemá žádný politik chlubit, ale využívat je. To je snad normální. Pokud taková zpráva existuje, měla by být úplná – a premiér by si měl jednotlivě zavolat šéfredaktory nejdůležitějších médií a každému říct, koho tam má „špinavého“.

## **Slovensko vyhlásilo svrchovanost – a jsme bez prezidenta**

24. 7. 1992

Nedá se nic dělat, blíží se konec starého Československa! Minulý pátek přijala SNR deklaraci o svrchovanosti Slovenska, v bratislavském parlamentním paláci se toho dne pily čirá borovička a modré curacao.

O hodinu později odevzdal kancléř místopředsedovi Federálního shromáždění Havlovu abdikaci s platností od pondělního večera. Zůstali jsme bez prezidenta.

Mečiar prohlásil, že vyhlášení svrchovanosti je čistě politický akt, federální zákony přestanou prý pro Slovensko platit teprve přijetím slovenské ústavy, což se má stát do konce srpna.

\* \* \*

Mečiar neustále hledá nepřátele. Hlasování o svrchovanosti bylo ve SNR jmenovité – každý poslanec byl vyvolán a musel říct pro-proti-zdržuji se. Když potom venku Mečiar oznamoval výsledek shromážděným



příznivcům, řekl, že poslanci KDĽ, kteří hlasovali proti, požádali o policejní ochranu, ale lidé by jim neměli ubližovat, protože odcházejí do historie.

Nedávno Mečiar tvrdil, že Maďarsko dělá v posledních týdnech větší vojenské manévry než celé NATO. Maďarský premiér řekl Havlovi, že to není pravda. Ministr obrany, Slovák, kterého nominoval Mečiar, prohlásil, že slovenský premiér neměl bohužel přesné informace a že se tam nic nedělo. A v poslední době našel Mečiar toho nejspřávnějšího nepřítele – Čechy.

Příznějme ovšem, že Mečiar umí oblbovat lidi čímsi jako národním socialismem. Pořád si říkáme, z čeho asi bude obyvatelstvu platit sociální jistoty, o kterých pořád mluví, když nebude mít za zády „českou pojišťovnu“, která tam letos posílá 20–25 mld Kčs. To je záhada! Zřejmě počítá s trhy na východě. Nedávno se zmínil o tom, že některé zbrojovky by mohly vyrábět pro Ukrajinu traktory. Ale jak je potom Ukrajina zaplatí? Kromě toho se podle některých informací ve slovenských zbrojovkách dál vyrábějí tanky a kanony bez jakéhokoli omezení s tím, že s. Mečiar pro ně odbyt najde.

\* \* \*

Ve středu večer měla vedení ODS a HZDS pátou schůzku v pořadí. Jednalo se o mechanismu rozdělení federace. Ve Federálním shromáždění má být na toto téma přijat do konce září zákon. Ekonomické vazby zůstanou zachované, rozdělí se zpravodajské služby. Kupodivu, Mečiar ustoupil od požadavku dělení federální televize a rozhlasu. Zdá se, že je to výměna za přetrvání ekonomických vazeb. Občas se dokonce mluví o Klausově „Marshallově plánu“ pro Slovensko, ale nic není jasné. Mimochodem, vtipálci vymysleli novou náplň pro zkratku Mečiarovy HZDS – nikoli Hnutí za demokratické Slovensko, ale Hnutí za dobudování socialismu.

Na tiskovce vypadal Mečiar zamračeně, zatímco Klaus mluvil s tradičním úsměvem. Mečiar si zřejmě při vyřazení dveří nevšiml, že jsou otevřené, takže jimi proletěl a dopadl na hubu. Chtěl dál vydírat, jenže už při prvním jednání mu Klaus po 40 minutách řekl, že konfederace je blbost a že tudíž souhlasí s rozdělením státu. A on zůstal koukat – to nečekal. Jenže teď už nemůže zpátky, to by ho národovci uškrtili. Taky se už několikrát zmínil o tom, že Slovensko není na rozdělení připraveno a že ho do toho žene ODS.

Prezident Jelcin nám poslal dva zvací dopisy komunistických dogmatiků, kteří u nás v osmašedesátém požadovali vojenský zásah Moskvy proti reformám i proti jejich odstavení. Jeden, ten nejdůležitější, předal Vasil Bilak šéfovi ukrajinských bolševiků Petrovi Šelestovi na WC 3. srpna 1968 v Bratislavě. Podepsali ho rovněž Kolder, Indra, Kapek a Švestka. Je v ruštině a je to ten hlavní dopis, se kterým argumentoval Leonid Brežněv. A pak se objevil i osobní zvací dopis Antonína Kapka psaný česky. Na Bilaka byla podána žaloba podle zákona na ochranu míru, kteréžto zločiny si soudruzi udělali nepromlčitelnými. Podle toho by mohl dostat až deset let vězení. Jenže než ho postaví před soud, tak na něj nebude mít federální justice pravomoc, protože Slovensko už bude samostatné. Kapek ušel vyšetřování tím, že už dřív spáchal sebevraždu.

Nedávno jsem seděl s prof. Jiřím Valentou, historikem, pod něhož patří Komise pro analýzu let 1967–1970. Vyprávěl, že uvolňování dokumentů o Československu a roku osmašedesát je výsledkem obrovského politického zápasu v Moskvě – Jelcina proti stalinistům, kterých na rozhodujících místech pořád ještě dost zůstává a škodí. Vždyť se třeba stalo, že jeden ze stěžejních dokumentů – protokol z jednání v Moskvě 18. srpna 1968 – měl být součástí druhé zásilky, která přišla Havlovi v dubnu. Jenže v tom balíku nebyl. Valenta to řekl Jelcinovu poradci Rurikovovi, ale ten mu tvrdil „já jsem to tam osobně dával“. Někdo ze sovětských podúředníků ho vyndal před tím, než ho odnesli na naši ambasádu. Takže ten dokument, samozřejmě v kopii, došel až teď, minulý týden ho přivezl osobní posel Borise Jelcina. Je to důležitý spis, protože se tam mluví o různých československých zrádcích, o argumentaci, jak se má vysvětlovat invaze, o spolupráci s ostatními státy, jejichž vojska nás přepadla.

## **Domluva o klidném rozchodu**

30. 8. 1992

Je to jasné – 1. ledna příštího roku vzniknou dvě samostatné republiky: Česká a Slovenská. Je to výsledek schůzky ODS a HZDS ve středu 26. srpna v Brně. Klausovi se podařilo prosadit harmonogram rozchodu.

Nejdřív to vypadalo, že se ti dva vůbec nesejdou. Schůzka byla plánovaná na čtvrtek 27. srpna do Prahy. V pátek před tím oznámil Mečiar Klausovi, že na ni se svými lidmi nepřijede, protože ODS neplní různé dohody. A pak najednou v úterý se Slováci rozhodli pro schůzku o den dřív, a to v Brně. Tam se tedy dohodlo to, oč Klaus už dávno usiloval – scénář klidného ústavního rozchodu.

Vůbec není jasné, co vedlo boxera Mečiara k podivným časovým šachům. Možná, že pravým důvodem byl neúspěch „pokusného balónku“, který zřejmě HZDS vypustilo. Někdy okolo 20. srpna se totiž na stole předsedy slovenských národovců tajuplně objevil dokument o Česko-slovenské unii. Zpočátku se nikdo z mečiarovců k jejímu autorství neměl a sám velký Mečiar odpověděl na otázku, kdo je autorem, jako malý kluk: „Viem, no nepoviem“. Nakonec vyšlo najevo, že je to údajně „pracovní text“ dodaný na zakázku SNR.

Podle místopředsedy ODS a federální vlády Miroslava Macka předpokládá text v některých bodech pevnější vazby, než dosud měla federace, některé jiné důležité body, zejména ohledně ekonomiky a sociálních věcí, tam chybějí. Přitom tam byly takové formulace, jako že rozhodnutí jedné národní vlády je závazné i pro občany druhé republiky a podobné nehoráznosti. V podstatě se ukázalo, že to je jenom jiný kabát „ekonomicko-obranného bloku“, který Mečiar předložil Klausovi na první schůzce a který ODS odmítla jako nefunkční.

Původně jsem si myslel, že Mečiar se nemůže vzpamatovat z toho, že Klaus přistoupil na jeho nabídku rozbití federace, a proto se snaží tento proces brzdit. Ale dnes už je jasné, že rozvolňování federace pokračuje na všech možných úrovních, takže Mečiar, pokud chce přežít, má pouze jedinou volbu – rozbit Československo.

\* \* \*

Klaus chce zřejmě získat tzv. konstruktivní opozici. V pátek 28. srpna se sešel s Jiřím Horákem, předsedou České strany sociálně demokratické (ČSSD). Horák, který má za sebou 40 let emigrace v USA, mu řekl, že situaci chápe, ale že by se stejně mělo udělat referendum. Což není realistické – rozpad začal před dvěma roky, když si Slováci začali vymáhat různé kompetence, které se pak z federální vlády skutečně přesouvaly na obě vlády národní.

Ten pátek povečeřel Klaus s Havlem – Klaus ho pořád nazývá

„panem prezidentem“, i když si v soukromí tykají. Jejich názory se shodovaly. Na veřejnost se dostala zpráva slovenského ekonoma Hviezdoně Kočtúcha, který byl v červenci ve Washingtonu. V Mezinárodním měnovém fondu a ve Světové bance mu řekli, že nebudou podporovat zemi, která dotuje své státní podniky. Klaus k tomu poznamenal, že ODS se to snaží vysvětlit lidem z HZDS už od začátku, ale mečiarovci tomu uvěřili teprve teď, když si to přeložili z angličtiny.

Před několika dny jsem četl rozbor jednoho českého ekonoma, který varuje, aby si lidé už nedělali „zlatý poklad“ z valut jako dosud, protože naše měna je dost pevná. Státní rozpočet ČR za první pololetí je několika miliardami přebytkový, zatím SR schodkový. Přitom valutové rezervy federace jsou dnes největší, jaké kdy v historii byly. A zahraniční obchod (realizovaný tuším z 80 % z České republiky) už dosáhl objemu, jaký byl těsně před rozpadem Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP), která koordinovala ekonomiky zemí sovětského bloku. Znamená to, že se české zboží uchytilo na západních trzích. I když je otázka, jestli to není především jeho lácí, protože v mnoha odvětvích je tady levná pracovní síla.

\* \* \*

Slovensko získává samostatnost podruhé ve své historii.

Díval jsem se do encyklopedie. I když se tam slovanské kmeny usídlily v 6. století stejně jako v Čechách, nikdy se jim nepodařilo vytvořit tradici vlastního státu. Pribinovo nitranské knížectví, které vzniklo v první třetině 9. století, brzy dobyl kníže Mojmir I. a připojil ho k Velkomoravské říši. A od 10. století až na výjimky ovládali toto území Maďaři.

Do poloviny 19. století používali slovenští vzdělanci jako spisovný jazyk češtinu, teprve v roce 1851 vytvořil Ladislav Štúr spisovnou slovenštinu. Třebaže národní obrození roznítily na Slovensku katolíci a evangeličtí kněží už o něco dřív, nemělo podstatný význam – maďarizace Slováků pokračovala dál. Záchranu před zničením slovenského národa a jeho kultury přinesl teprve vznik Republiky Československé v říjnu 1918.

Skutečný vlastní stát získali Slováci v březnu 1939 pod patronací Adolfa Hitlera. Jejich klerofašistická republika odvozovala svou prosperitu z předcházející výstavby ekonomiky pomocí českého kapitálu a českých mozků, nejnověji z tučných zakázek německého trhu

a poměrného klidu válečného zázemí a zčásti rovněž ze zabaveného majetku Židů, které posílala Němcům do plynu. Až na poslední chvíli národní povstání ze srpna 1944 alespoň zčásti rehabilitovalo Slovensko v očích spojenců, takže zůstalo součástí Československa, a tudíž i na straně vítězů. Ovšem kolaboranti po právu putovali do vězení a na šibenice – stejně jako všude v Evropě.

Další vzepětí Slovenska začalo na jaře 1969, kdy do křesla generálního tajemníka KSČ usedl pod nátlakem Moskvy slovenský nacionalista Gustáv Husák. Následujících dvacet let se usilovně budovala a posilovala slovenská ekonomika na úkor české, často bezohledně. Třebaže i na Slovensku existoval politický útlak, byl mnohem slabší než v českých zemích. Není proto divu, že na Slovensku se dali disidenti spočítat na prstech obou rukou, zatímco v Čechách a na Moravě jich byly stovky a tisíce.

První republiku, kdy se Slovensko za pomoci Čechů stavělo na nohy, dnes tamní národovci za dobu vzestupu nepokládají. I když objektivně nemají pravdu. Za období úspěchu považují Slovenský stát a některé i Husákův socialismus. Z tohoto pohledu byly tedy dosavadními vrcholy Slovenska ty periody, které se opíraly o cizí ideologické diktatury zaštitěné tanky.

Měli bychom to mít na paměti, když se nyní s lítostí začínáme se Slovenskem loučit. Vždyť pro některé Slováky je dnešek národním obrozením, jakým pro nás Čechy bylo 19. století. Se všemi naivnostmi a půtkami, které k tomu patří.

\* \* \*

Mnozí lidé říkají, že kdyby se federace citlivě zformovala, mohli jsme jít společně dál. Nejsem si tím jist. Demokracie umožnila na Slovensku výbuch národního cítění. Chyběli však političtí vůdci, kteří by ho dokázali čestně, a přitom realisticky usměrnit. A tak se velkého citu, který všichni chápeme, chopil nejdřív předseda KDH Ján Čarnogurský. Třebaže vystupoval jako mesiáš, málokdo mu věřil, protože všichni za tím viděli touhu po moci a penězích. Tím však otevřel cestu vzhůru velkému všeslibovači Mečiarovi, který svým populismem dovedl získat masy.

Je možné, že dalším nepřítelem, kterého si potřebuje Mečiar vytvořit, aby snáze ovládal masy, budou Maďari. Na jižním Slovensku jich je 600 tisíc. Chtějí menšinová práva, která jim Mečiar nedá. Kromě toho

se už několik let vleče spor o přehradu Gabčíkovo-Nagymáros. Původně ji z ekologických důvodů zavřít Maďaři, ale nakonec tento problém zpolitizovaly obě strany – jak maďarský parlament, tak Slováci.

Samostatné Slovensko bude ovšem potřebovat spojence. Ján Čarnogurský před několika málo týdny upozorňoval, že jediným, kterého mají, jsou Češi. Slovenský ministr zahraničí Milan Kňažko, původem herec, se však dal slyšet, že nejbližšími spojenci samostatného Slovenska budou Francie a Anglie. Český a západoevropský tisk se mu vysmál.

\* \* \*

Mečiarovci dělí novináře na „dobré“ a „špatné“. „Dobrym“ dávají jakés-takés informace, „špatným“ je omezují. Není to cenzura, ale informační vakuum. Nedávno vydal Úřad předsednictva vlády SR seznam redakcí, které mají přístup na vládní tiskové konference. Údajně z toho důvodu, že velká zasedačka je v opravě, a proto se do té menší všichni nevejdou. Na seznamu nejsou „špatní“ novináři včetně zpravodajů Svobodné Evropy.

Už několik měsíců nakupují a přeplácejí Slováci na Moravě nemovitosti a stěhují se tam. Podnikatelé, inženýři, doktoři, prostě inteligence.

Slovenskem se totiž začíná plížit strach. Byl už před volbami, kdy se stalo, že se profederalisté začínali bát – jejich děti byly občas zbity dětmi národovců. A po volbách začala čistka nejen na všech ministerstvech a ústředních úřadech, ale i na vysokých školách a ve zdravotnictví (jsou třeba odvolávání ředitelů ústavů národního zdraví a nahrazování členy HZDS). Když na to někdo poukazuje, dostane naprosto nevěrohodnou odpověď, ale obrana neexistuje.

Ministr školství Dušan Slobodník odvolal nyní rektora nově vzniklé univerzity v Trnavě, kterého do funkce ustavil prezident republiky. Odůvodnění: nesplňuje podmínky, protože není ani profesor, ani docent. Přitom jde o světoznámého astronoma, který byl minulému režimu nepohodlný, tudíž akademickou hodnost nemohl dostat. Ministrovi nevadí, že na toto odvolání nemá gebír a zasahuje vlastně do pravomocí prezidenta. Ale československý prezident se vzdal funkce a od ledna bude prezident slovenský.

Slobodník zamlada absolvoval počátkem roku 1945 protiteroristický kurs vedený esesáky. Potom ho sovětská policie NKVD zatkla, a když

se po osmi letech gulagu, kde se prý od cizinců naučil dobře francouzsky a anglicky, vrátil domů, okamžitě mohl jít studovat Filozofickou fakultu bratislavské univerzity a jezdit bez potíží do zahraničí. Komu se tohle poštětilo? Jedině sovětskému agentovi, zverbovanému brzy poté, kdy padl do zajetí?

## Překážky do poslední chvíle

7. 10. 1992

Je začátek října 1992 a v česko-slovenských vztazích nastala krize. Ukazuje se, že HZDS není hodnověrným partnerem pro lidi z ODS. Usiluje pořád o samostatnost Slovenska s „českou pojišťovnou“ politickou, vojenskou a finanční – tedy o konfederaci, ať už se tomu říká jakkoli. A teď k tomu dokonce začala využívat i české levice, která se nemůže smířit s tím, že s koncem Federálního shromáždění přijde o jednu ze scén, odkud mohla ovlivňovat politiku.

Začalo to tím, že Mečiar byl, stejně jako Klaus, koncem září na otevření kanálu Rýn-Mohan-Dunaj v Bavorsku. Bavorský premiér jim řekl, že problém československo-německé smlouvy je už za námi a že žádná nová dohoda není třeba; stávající bude platit jak pro Českou republiku, tak pro Slovensko. Jenže Mečiar oznámil, že bude chtít pro SR smlouvu novou, v níž bude zakotveno odškodnění karpatských Němců za odsun a také splátky německého dluhu Slovensku z dob druhé světové války.



*„Přiznejme,  
že Mečiar umí  
oblbovat lidi  
čímisi jako  
národním  
socialismem.“*



Tím jasně nahrál sudeťákům, kteří okolo uzavírání této smlouvy křičeli, že chtějí za odsun odškodné. Přitom o tom nebyla řeč na žádném jednání HZDS nebo ODS–HZDS, ani ve Slovenské národní radě. Předseda slovenských komunistů, který je místopředsedou SNR, proti tomu protestoval. Naštěstí Němci mají víc rozumu a nechtějí přispívat k destabilizaci střední Evropy. Vládní mluvčí v Bonnu řekl, že Němec-ko novou smlouvu se Slováky neuzavře.

V úterý 30. září, na federální Radě obrany státu, nastolil Mečiar otázku dělení majetku armády. Nesouhlasil s územním principem, který už předtím odsouhlasili členové HZDS ve federální vládě, tedy s tím, že nemovitý majetek připadne republice, na jejímž území leží. Dělení majetku musí být jiné, aby SR nepřišla o miliardy! Potom práskl dveřmi a šel jednat s českou levicí.

\* \* \*

Ve středu 7. října neprošel ve FS zákon o způsobu zániku federace. Potom však poslanci odhlasovali zákon podaný za sociální demokracii Milošem Zemanem. Zeman nemá rád Klause, snaží se ho všemi způsoby znemožnit a uspokojit vlastní ješitnost. Podle tohoto zákona se má ustavit parlamentní komise pro přezkoumání možnosti Česko-slovenské unie. Jinými dveřmi se tedy vrátila Mečiarova vytoužená idea ekonomicko-obranného společenství, kterou ODS už při prvním jednání s HZDS odmítla.

Tohle hlasování je obrovskou prohrou Klause. Místopředseda Federálního shromáždění a ODS Filip Šedivý navíc v debatě souhlasil s tím, aby se zákon o způsobu zániku doplnil případným ratifikačním referendem, což požadovali sociální demokraté.

V úterý 6. října se měly česká a slovenská vláda sejít v Židlochovicích, aby jejich členové jednali o vzájemných vztazích po rozchodu. V sobotu před tím zasedala česká vláda, aby připravila návrhy asi patnácti smluv. Jenomže Klausovi volal Mečiar s tím, že slovenský kabinet nepřijede, protože je třeba jednat na úrovni vedení ODS–HZDS o politických problémech. A taky o návrhu Unie. Kromě toho by prý měl být nejdřív přijat zákon o majetkovém vyrovnání, a teprve potom o dělení federace. Jenže zdoluhavé projednávání prvního zákona by mohlo zablokovat zákon druhý – a o to Mečiarovi jde. Uřekl se totiž, že se nechce dělit od ledna 1993.



Klaus opakoval, že česká vláda a ODS usilují o klidný a demokratický rozchod a že nebude práskat dveřmi a vyhrožovat. Nesmí se přece rozpoutat chaos.

Začala – jak napsal Vladimír Mlynář v Respektu – bitva o všechno. Nicméně myslím, že nakonec bude zákon o rozdělení federace přijat.

V úterý se tedy opravdu sešla v Jihlavě vedení ODS a HZDS. Předtím duněla těžká kanonáda z obou stran v televizi. Ale jednání prý byla mnohem klidnější. Klaus zvítězil. Federace se rozpadne a od ledna 1993 budou dvě samostatné republiky. Vzniknou mezi nimi celní unie, měnová a platební dohoda. HZDS se vzdala myšlenky federace pod jakýmkoli názvem.

\* \* \*

V pátek 2. října poprvé vystoupil Václav Havel na tiskovce u příležitosti vydání knihy svých projevů. Řekl, že Slovenská republika se de facto osamostatnila tím, že deklarovala svrchovanost a přijala tzv. plnou ústavu s odložením platnosti některých článků do 1. ledna 1993. Česká národní rada by to měla akceptovat a prohlásit, že dosavadní formy soužití se vyčerpaly, Slovensko se emancipuje a obě republiky se vydávají vlastní cestou. Totéž by mělo konstatovat i Federální shromáždění.

Po rozpadu federace zůstane ČR se Slovenskem spjata nejen mnoha citovými a příbuzenskými svazky, ale i hustou sítí ekonomických a zpočátku i politických vazeb. Sebemenší příklon Slovenska ke kryptokomunistickým vládám ve východní Evropě by tedy ohrožoval i Čechy, a to tím víc, čím víc budou oba státy ekonomicky spjaté. Obrazně řečeno: Když Mečiar dnes dostane rýmu, začne Klaus kýchat.

Stále vážnější je na Slovensku problém hydroelektrárny Gabčíkovo na Dunaji. Maďari se teď rozhodli, že svůj stupeň zlikvidují. Slováci však Gabčíkovo chtějí zkušebně uvést do provozu už v listopadu. Mají pravdu, když říkají, že tahle stavba je potřebná mj. kvůli splavnění Dunaje. I některé maďarské listy na to při otevírání mohanského průplavu poukazovaly. Ale hrubost Mečiara a tvrdohlavost maďarského parlamentu nevedou k úspěchu.

Kromě toho vře další konflikt – Maďari na jižním Slovensku chtějí autonomii. I tady je Mečiar neústupný. Nevím, zda je v právu – ale on vždycky vystupuje natolik agresivně, že ho člověk podvědomě vnímá jako útočníka, který chce svou pravdu-nepravdu vykřičet. Kromě toho

někteří západní velvyslanci, kteří byli v Bratislavě zkoumat slovenskou ústavu, nejsou s právy menšin spokojeni.

Jestliže se někde začne střílet, pak to nebude na řece Moravě, ale na slovensko-maďarské hranici. Bohužel. Proto Klaus tolik pospíchá s rozdělením armády. Nechce, aby čeští kluci museli v tancích hájit Mečiarovy podivné záměry.

\* \* \*

Na Slovensku probíhá odplata vítězů voleb. Poté, co z mnoha funkcí vyhodili v Bratislavě členy KDĽ a VPN, se to přelévá ještě níž, do krajů a míst. Většinou se tam dostávají lidé s komunistickou minulostí. Dokonce jsem slyšel názor, že někde je to horší než na počátku Husákovy normalizace.

Teď vyvstávají dva nové problémy morální, které ukazují na nezralost naší demokracie a na prázdnotu slov o tradicích demokracie z první republiky, atd. Začíná boj vládních stran o média. Velmi otevřeně a neomalene na Slovensku, zatím zastřené v Čechách. Naši politici pořád myslí bolševicky – nedovedou si představit, že by neměli k povolné dispozici média, a vadí jim, když se doslova krotce pokoušejí kontrolovat jejich činnost. To je jedna věc. Druhá spočívá v konfliktu zájmů – politik využívá svého vlivu a informací k tomu, aby podnikal. Přitom se tváří jak anděl a snaží se tvrdit, že to není nemravné.

Slovenský ministr Dušan Slobodník zablokoval prodej deníku *Smena* francouzské firmě Socpress. Vadilo prý, že *Smena* přinesla v černém rámečku výsledky voleb, ve kterých zvítězilo HZDS. Vláda zrušila prodej největší tiskárny v Bratislavě soukromníkovi a vrátila tam zpátky nomenklaturního ředitele, kterého zaměstnanci vyhnali.

Nedávno se Mečiar nechal slyšet, že novináři se musejí „autoreglovat“ – všichni mu vyčetli, že nejde o nic jiného než o autocenzuru. A Slobodník na tiskovce prohlásil, že nebude mluvit před některými novináři, protože zkreslují obraz „nového Slovenska“.

Z funkce ředitele Československé tiskové kanceláře byl začátkem září odvolán Petr Uhl, trockista, který má za sebou devět let basy a je teď členem Levé alternativy. Způsobil to prý Mečiar, který mezi řečí s Klausem v Brně prohodil, že je třeba odvolat Uhla. Vedení ODS se prý rozhodlo, že nebude hájit jednotlivé osoby, pokud za ně dostane termíny rozpadu federace a další důležité dohody. Klaus na to přistoupil.

Ostatně, Uhla neměl rád od začátku. Jenže teď falešná liška Mečiar tvrdí, že to jako kategorický požadavek nevyslovil – a Klausovi zůstal „černý Petr“.

## Studenti horují pro rozdělení

15. 11. 1992

Předně musím zodpovědět otázku, kterou mi nedávno položil jeden krajan: Proč dneska všichni lidé chtějí rozpad Československa, když ještě před několika měsíci byli pro zachování federace? Nejlíp bude, když začnu citovat z ankety, kterou dělal týdeník Respekt mezi studenty dvou pražských gymnázií.

Dívka (18): „Rozpad federace mi připadá nezbytný vzhledem k současnému vývoji na Slovensku, kde jsou u moci lidé, kteří by se chtěli znovu pokusit o ‚socialismus s lidskou tváří‘, což je utopie. Oslavují nejsmutnější a nejkrutější období svých moderních dějin – Slovenský stát, a nikdo proti tomu nic nedělá. Také si myslím, že rozpad je nutný vzhledem k rozdílnosti hospodářského vývoje v obou republikách. Slovensko brzdí mnohé reformy a novoty‘ zaváděné českými ekonomy.“

Chlapec I (18): „Konečně přestanou dávat v telce tu držku Mečiara, fašistu Prokeše (zakladatele nacionalistické, lehce antisemitistické strany) a jim podobná individua. Taky nás přestanou tahat do svých sporů s Maďarskem o Gabčíkovo a podobně. Škoda jen, že tam mám pár dobrých kamarádů, ale snad se včas přestěhují za správnou hranici. Jsem zvědav, jak dlouho bude těm ostatním trvat, než poznají, že zvolili blbě.“

Chlapec II (18): „Domnívám se, že touha po samostatnosti je dána každému národu. A jestliže tato touha není uspokojena, roste a sílí, což je přesný obraz Slovenska dnešních dnů. Slováci neomylně cítí jedinečnou možnost a nechtějí ji propást. Odporovat touze národa po sebeurčení by bylo krátkozraké, vznikla by tu nová Jugoslávie. Obávám se ale konfliktu Slovenska s Maďarskem.“

Z 305 dotazovaných studentů souhlasí 169 (55 %) s rozdělením, přičemž 108 jiné řešení nevidí, 34 považuje SR za přítěž pro Českou republiku. Pouze 15 % bylo proti dělení, naopak 20 % velmi tvrdě odsuzuje dnešní slovenské politiky. Ale 90 % zdůrazňuje kladný vztah ke Slovákům.

Podle průzkumu veřejného mínění považuje 51 % obyvatel ČR rozdělení na nutnost, ve věku 15–29 let dokonce 57 %.

\* \* \*

Při hovorech o rozdělení vyslovil Mečiar nestoudný požadavek, aby se dělil federální majetek včetně Pražského hradu, to znamená, aby ČR vyplatila Slovensku třetinu hodnoty takových nemovitostí. Teď už chce jenom třetinu peněz za nové stavby, jako je Federální shromáždění vedle Muzea na Václaváku, protože to se prý financovalo i ze slovenského rozpočtu. Ale zapomíná přitom, že za Husáka se federální rozpočet dělil v poměru 1:1... Klaus, který nechce těmito spory jitiřit českou veřejnost, o tom radši nemluví.

Toto soužití je pro nás stále únavnější. A pořád čekáme, kdy a kde nám mečiarovci udělají zas nějaký podraz. Je to jako při rozvodu na maloměstě: na povrchu všechno probíhá hladce, aby veřejnost neměla zájem nahlédnout pod pokličku, ale ve skutečnosti to je srdcervoucí drama, kdy jde o poslední ponožku a někdy i o nenarozené dítě. ČR je přitom v mnoha případech velkomyslná – nejlepší proudové stíhačky se například dělí v poměru 1:1, mnohé orgány pro společné řízení hospodářských otázek mají paritní zastoupení, byť je česká ekonomika více než dvakrát silnější a v Čechách obíhá více než dvakrát víc peněz než na Slovensku. Zádrhely, které se objevují, řeší Klaus a jeho tým věcným jednáním. A když se je nepodaří zvládnout na místě, pověří zvláštní komisi, která to udělá dodatečně.

\* \* \*

„Zviditelnění“ Slovenska se podařilo před několika dny, kdy se proválila aféra okolo dodávky obrněného transportéru do Súdánu. Máme spoustu zbytečného vojenského materiálu a jedna slovenská firma chce vyvézt transportéry do Súdánu bez ohledu na to, že je na seznamu teroristických zemí. Orgán federální vlády, v jehož čele je Slovák, odmítl udělit licenci. Slovenská vláda ustavila tedy vlastní povolovací komisi, která licenci na export jednoho transportéru coby zkušebního stroje povolila. MF Dnes o tom psala na první stránce pod titulkem Slovensko vyváží zbraně, ale odpovědnost nese ČSFR.

Několik dnů nato prohlásil Mečiar, že Slovensko bude vyvážet

zbraně do postkomunistických zemí a do Arábie, protože zbrojní průmysl zrušit nemůže.

\* \* \*

Klausova ekonomická reforma má úspěch! Ze všech postkomunistických států máme nejnižší inflaci, nejnižší nezaměstnanost, sociální tlaky jsou minimální. V obecné rovině to většina lidí chápe. Ale současně se snižuje životní úroveň některých méně kvalifikovaných skupin obyvatelstva. Toho využívá opozice i její tisk, hlavně Svobodné slovo a tzv. nezávislé Rudé právo.

V letošních volbách dosáhla ODS něco přes 30 % hlasů. Obávám se, že za čtyři roky – byť by ODS mohla skutečně pozvednout ekonomiku rodícího se českého státu – voliči na tuhle stranu zanevrou. Mnohé postihne ekonomická reforma, a proto budou chtít změnu. Jenže podaří se konstituovat kvalitní centristickou stranu, stejně jako demokratickou levicí? Dientsbierovo OH, které mělo být oním středem, prohrálo, jelikož mu chyběl jasný program a v politice ho zastupovalo příliš mnoho „váhavých střelců“. Dokáže se dnes OH obrodit, aby mohlo hrát větší, anebo i rozhodující úlohu? Sociální demokraté a národní socialisté, kteří patří k levicí, kolísající mezi středem a kryptokomunisty, zatím spíše vystupují v roli černého koně levice, než aby byli levicí demokratickou.

\* \* \*

Včera měl pohřeb Alexandr Dubček, který se zranil při nehodě v autě. Mám k němu spoustu výhrad. Nepostupoval v roce 1968 jako racionálně uvažující vůdce státu, ale jako naivní komunista, který byl k mnoha progresivním věcem dokopán stranickými reformátory a nekomunisty. Přesto se pod jeho vedením uskutečnil další vážný pokus (po Madarsku 1956) odejít z moskevského tábora.

Dubčekův pohřeb byla ostudou. Mečiar prosadil, že nebyl státní, byť proběhl se všemi státními poctami. Nepřijel Klaus – prý měl moc práce v české vládě. Jinak tam byli všichni politici současní i minulé včetně Havla a Dientsbiera. A také hosté z padesáti zemí.